

Teave, osalemine ja vaidlustamine keskkonnasjades

Kadi-Kaisa Kaljuveer ja Kaarel Relve, 8.01.2020 Telliskivi Loomelinnak

KESKONNA
ÕIGUSE
KESKUS

Osa A2J EARL
projektist, mida
rahastab:

Päevakava

- ▶ Sissejuhatus
- ▶ Juurdepääs keskkonnavalasele informatsioonile
- ▶ Avalikkuse kaasamine keskkonnaasjades
- ▶ Juurdepääs õigusemõistmisele keskkonnaasjades
- ▶ Praktiline ülesanne

KESKONNA ÕIGUSE KESKUS

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Mis on keskkonnaasi?

1. Puude raie linnasisesel maastikukaitsealal
2. Linnapargis vana heki välja juurimine ja uue istutamine
3. Ostukeskuse rajamine linna servale endisele heinamaale
4. Randa riietuskabiinide ja merre laste liumäe ehitamine
5. Tallinna raekoja lammutamine
6. Linna eksinud põdra mahalaskmine
7. Karusloomafarmi sulgemine

Kas keskkonnaasi on riigi asi, kogukonna asi või igapäevase eraasi?

Nii vahend kui õigus

Rio säästva arengu deklaratsioon (1992)

- ▶ Inimene on säästva arengu keskmes (printsip 1)
- ▶ Keskkonnaküsimustele saab kõige paremini lahendusi leida kõigi asjassepuutuvate kodanike osalusel (printsip 10)

Aarhusi konventsiooni (1998) preambul

Keskkonnaalased õigused on vajalikud, et tagada õigust elada keskkonnas, mis vastab tervise ja heaolu vajadustele ning kohustust kaitsta keskkonda

Keskkonnaalane õigus

Stockholmi deklaratsiooni (1972) esimene printsiip:

Inimesel on fundamentaalne õigus vabadusele, võrdsusele ja adekvaatsetele elutingimustele keskkonnas, mille kvaliteet tagab heaolu; inimesel on ka ülim kohustus kaitsta ja parandada keskkonnatingimusi praeguse ja tulevaste põlvkondade hüvanguks

Århusi konventsiooni artikkel 1:

Et kaitsta praeguste ja tulevaste põlvkondade iga esindaja õigust elada keskkonnas, mis vastab tema tervise ja heaolu vajadustele ...

KESK
KONNA
ÕIGUSE
KESKUS

EESTI PÕHISEADUS

§5. Eesti loodusvarad ja loodusressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult

§ 53. Igaüks on kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud /.../

§ 10. Käesolevas peatükis loetletud õigused, vabadused ja kohustused ei välista muid õigusi, vabadusi ega kohustusi, mis tulenevad põhiseaduse mõttest või on sellega kooskõlas ja vastavad inimväärikuse ning sotsiaalse ja demokraatliku õigusriigi põhimõtetele.

RKHKm 3-3-1-101-09

- Isiku emotsionaalsetele, majanduslikele, kultuurilistele vajadustele ning elukeskkonna kvaliteedinõuetele vastav looduskeskkond on igaühe jaoks oluline väärtus.
- Põhiseaduse §5 ja §53 ei saa vahetult tuletada iseseisvat kaitstavat subjektiivset õigust puhtale looduskeskkonnale.
- Selline õigus saab kujuneda siis, kui õiguslikult on fikseeritavad sellist keskkonda iseloomustavad näitajad ja igaühe talumiskohustus keskkonnamõjurite suhtes. Praegu on sellised õiguslikud kriteeriumid ilmselgelt ebapiisavad.
- Eelnev ei tähenda, et isikul puuduks õiguslik võimalus kaitsta end tegevuse eest, millega õigusvastaselt mõjutatakse looduskeskkonda ning seeläbi kahjustatakse isiku tervist ja tema varalisi õigusi.

§ 23. Õigus tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale

(1) Igaühel on õigus tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale, millega tal on oluline puutumus.

(2) Oluline puutumus on isikul, kes viibib tihti mõjutatud keskkonnas, kasutab sageli mõjutatud loodusvara või kellel on muul põhjusel eriline seos mõjutatud keskkonnaga.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 2 kohaldamisel peetakse mõjutatud keskkonnaks või loodusvaraks ka tõenäoliselt mõjutatud keskkonda või loodusvara.

(4) Hinnates keskkonna vastavust tervise- ja heaoluvajadustele, võetakse arvesse teiste isikute õigusi, avalikke huve ja piirkonna eripära. Keskkonna mittevastavust tervise- ja heaoluvajadustele eeldatakse, kui on ületatud keskkonna kvaliteedi piirväärtus.

(5) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud õiguse tagamiseks on õigus nõuda haldusorganilt keskkonna säästmist ning mõistlike meetmete võtmist, et tagada keskkonna vastavus tervise- ja heaoluvajadustele.

KESKONNA ÕIGUSE KESKUS

EIÕK artikkel 8: Õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu

1 Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust

2. Võimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks. Nt

- *Lopez Ostra v Hispaania* 1994
- *Hatton et al v Ühendkuningriik* 2003
- *Kyrtatos v Kreeka* 2003
- *Dubetska v Urkaina* 2011

KESKONNA
ÕIGUSE
KESKUS

Subjektiivne õigus

- ▶ Moraalne õigus vs juriidiline õigus
- ▶ Õigus kui seadus vs õigus, mis seondub kindla isikuga
- ▶ Suva vs normatiivne positsioon, millele vastab kohustus

“Kui säte kaitseb avalike huvide kõrval ka isiku huve, tuleneb sättest isiku subjektiivne õigus nõuda sättest kinnipidamist. Seejuures tuleb arvestada nii sätte eesmärki, kui ka huvi kaalukust. Isiku põhjendatud huvist võib seega välja kasvada ka halduskohtus kaitstav õigus, kuid ainult juhul, kui seadus kaitseb või peab kaitsma seda huvi.” (RKEKm 3-3-1-8-01)

Mõisteid

- ▶ Õiguse riive vs õiguse rikkumine
- ▶ Kaalumine ja riive proportsionaalsus
- ▶ Haldusorgan, adressaat, puudutatud isik, kolmas isik
- ▶ Avaliku võimu organ, üldsus (ehk avalikkus) ja asjaomane üldsus

Õiguslik raamistik

RV õigus

- ▶ Eelkõige Aarhusi konventsioon (1998) – kontrollkomitee otsused (ACCC)
- ▶ Põhiseadus > ratifitseeritud konventsioon > seadustes ja määrustes sisalduv riigisisene õigus

EL õigus

- ▶ Määrused vs direktiivid
- ▶ Kooskõlaline tõlgendamine
- ▶ Otsemõjudoktriin

Normikonflikti lahendamise üldised põhimõtted

- ▶ Põhiseadus > seadus > määrus
- ▶ Spetsiifiline > üldine
- ▶ Hilisem > varasem

Århusi konventsioon

Riigi Teataja Lihtne otsing seaduste ja üleriigiliste määruste terviktekstide pealkirjadest Sisesta akti nimi, märksõna või ametlik lühend OTSI

Täpne otsing Liigitus Statistika Viited Eelnõud Kohtuteave Õigusuudised Abi English Minu RT

Teksti suurus: A A A

Keskonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon

Meeldetuletused - Laadi alla - Trüki RSS Abiinfo

Õigusakt

Valjaandja: Riigikogu
Akti liik: välisleping
Teksti liik: algtekst
Jõustumise kp: 31.10.2001
Avaldamismärge: RT II 2001, 18, 89

Keskonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon

Vastu võetud 08.05.2003 nr 12

[Konventsiooni ratifitseerimise seadus](#)
[Välisministeeriumi teadaanne välislepingu jõustumise kohta](#)

Koostatud 25. juunil 1998. a Århusis Taanis

Konventsiooniosalised,
meenutades «Stockholmi elukeskkonna deklaratsiooni» 1. põhimõtet;

Juurdepääs keskkonnaalasele informatsioonile

- ▶ Keskkonnainfo mõiste on väga lai ja võib Eestis hõlmata nii tehtavaid otsuseid kui ka otsustusprotsessi.
- ▶ Sealjuures ei ole oluline, kas see teave on esitatud kirjalikul, visuaalsel või mingil muul viisil.
- ▶ Keskkonnainfo võib seega olla teave keskkonnaseisundi (nt vee kvaliteet), keskkonna seisundit mõjutavate tegurite (nt vett saastav aine), keskkonnaelemente ja -tegureid mõjutavate või mõjutada võivate meetmete kohta (nt mitmesugused toetused), keskkonnaõiguse (nt veeseaduse) rakendamise kohta, inimeste tervise ja ohutuse seisundi ning inimeste elutingimuste kohta (nt veesaaste mõju inimese tervisele).
- ▶ Ent keskkonnateave on ka näiteks riigiasutuse sisemine kirj vahetus (nt ametnike-vaheline e-kirja suhtlus).

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Juurdepääs keskkonnaalasele informatsioonile

- ▶ Kui huvipakkuv keskkonnainfo ei ole juba avalikult kättesaadav, näiteks mõnes veebipõhises elektroonses andmekogus, tuleb infot valdavale riigiasutusele esitada taotlus.
- ▶ Teabenõudele tuleb vastata 5 tööpäeva jooksul, ent seda võib pikendada 15 tööpäevani. Teabenõudega küsitav teave peab olema selline, mis on nõ juba olemas ega vaja lisaanalüüsi või muid taolisi ajakulukaid toiminguid.
- ▶ Selgitustaotluseks loetakse aga selline pöördumine, mis nõuab vastajalt analüüsi, lisateabe kogumist või muud aeganõudvamat tegevust. Selgitustaotlusele vastamise aeg on üldjuhul 30 päeva, kuid erandkorras võib keerulise küsimuse puhul pikendada tähtaega 2 kuuni.
- ▶ Info küsija ei pea põhjendama, miks ta infot soovib.

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Juurdepääs keskkonnaalasele informatsioonile

- ▶ Kui riigiasutus keeldub keskkonnainfo väljastamisest täielikult või ka osaliselt, võib infot küsinud isikul või organisatsioonil olla õigus keelduv otsus vaidlustada.
- ▶ Vaidlustamise põhjuseid võib ette tulla erinevaid, ent kõige tavapärasemalt võivad vaidlustamise aluseks olla näiteks järgnevad juhud:
 - ▶ riigiasutus ei ole ettenähtud aja jooksul keskkonnainfo päringule üldse vastanud;
 - ▶ on vastatud „valesti“ ehk ei ole küsitud infot ei ole küsijale avalikustatud;
 - ▶ vastus on esitatud puudulikult ehk osa infost on jäetud küsijale avalikustamata;
 - ▶ info väljastamisest keelduvat otsust ei ole põhjendatud;
 - ▶ põhjendus ei ole seaduse mõttega kooskõlas;
 - ▶ keelduva otsuse tegemisel ei võetud arvesse avalikkuse huvi info kättesaadavuse suhtes.

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Juurdepääs keskkonnaalasele informatsioonile

- ▶ Võimalikud põhjused keeldumiseks võivad olla näiteks juhtumid, kus:
 - ▶ keskkonnainfo avalikustamine võib olla oht riiklikule julgeolekule või rahvusvahelistele suhetele;
 - ▶ keskkonnainfo avalikustamine tooks kaasa isikuandmete avalikustamise, kes pole oma isikut lubanud tuvastada;
 - ▶ on tegemist teabega, mis võib kahjustada kolmandate isikute huvisid, nt majandushuve;
 - ▶ teabe avalikustamine ohustab kaitseala või kaitsealuse liigi ning tema elupaiga või kasvukoha säilimist.
- ▶ Teabe valdaja peab osaliselt või täielikult keelduva otsuse tegemisel huvisid põhjalikult kaaluma ja tehtud otsust põhjendama, sh täpselt ära näitama, kuidas ja mil määral info avalikustamine erinevaid huve kahjustada võiks. Võimalik huvide kahjustamine ei tohi olla teoreetiline, vaid mõistlikult ettenähtav ja realistlik.

Osalemisõigus ja kaasamine

- ▶ Kaudne osalemine – esindusdemokraatia
- ▶ Vahetu osalemine
 - Õigusloome: seadused, määrused – hea tava
 - Haldusmenetlus: arengukavad, tegevuskavad, planeeringud, load
 - HMS, KeÜS, KeHJS, PlanS, eriseadused
- ▶ Kellel on osalemisõigus?
 - ▶ Puudutatud isikud – üldine menetlusreegel
 - ▶ Huvitatud isikud – avatud menetluse reegel
 - ▶ Igaüks – keskkonnalubade menetlusreegel, aga ka nt KMH menetluses ja planeerimismenetluses
- ▶ Seotus „olulise keskkonnamõju mõistega“

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Kaasamine varases etapis

Kaasata tuleb varajases etapis, kui kõik variandid on lahtised - Arhusi konv art 6 lg 4 ja 5, KeÜS § 28 lg 3

- ▶ Mitteformaalne kaasamine enne menetlust
- ▶ Mitmetasandilise otsustusprotsessi varajases staadiumis
- ▶ Loamenetluses enne sisuliste valikute tegemist. Riigikohus planeerimisemenetluse kohta: avalik väljapanek on planeeringuprojekti tutvustus, lõplik planeering valmib alles koostöös avalikkusega. (RKHKo 12.05.2008, 3-3-1-16-08, p 11)
- ▶ Võimalus osaleda peaks ideaalis olema hetkest, kui on võimalik alustada sisulise aruteluga, isegi kui arutelu ei saa veel toimuda kõigis küsimustes
- ▶ Liiga hilja on siis, kui otsustaja on mingi valiku juba sisuliselt “lukku pannud”
 - ▶ Mh ei tohiks teha põhimõttelist jah/ei otsust
 - ▶ Ka uuringute lähteülesanne võib valikuid piirata

Teavitamine

- ▶ Arhusi konv art 6 (2), KeÜS § 28 (2), väga palju erinevorme
- ▶ Teavitamine on kaasamise esimene samm, seega peab toimuma varajases etapis, mil valikud lahtised
- ▶ Lisaks ajastusele oluline:
 - ▶ Kanalid
 - ▶ Sisu
 - ▶ Väljenduslaad
- ▶ RK 3-3-1-31-03 (*Pirita jõe ürgorg*), (ACCC/C/2009/43, Armeenia)
- ▶ Lähtekohaks peavad olema kaasatavad ja nende vajadused, harjumused, võimalused ja oskused – teavitamine peab olema tõhus, kuid mõistlike kuludega

Piisavad tähtajad osalemiseks

- ▶ Tähtajad peavad võimaldama tõhusat osalemist, sh piisavat etteteatamis- ja ettevalmistusaega: Arhusi konv art 6 lg 3, KeÜS § 28 lg 4, HMS § 5 lg 2
- ▶ HMS § 5 lg 1: haldusmenetluse üksikasjad määrab haldusorgan kaalutusõiguse alusel.
- ▶ Seaduses on sätestatud miinimumtähtajad, st on mõeldud lihtsate juhtumite jaoks,
- ▶ Tähtis on arvestada osaleja vaatepunkti:
 - ▶ kes tahab ette teada
 - ▶ vajab aega materjalide läbitöötamiseks
 - ▶ vajab aega oma seisukoha läbimõtleamiseks ja kirjapanemiseks
- ▶ Seejuures tuleb arvestada, et osalemine toimub „vabast ajast“, ACCC/C/2008/24 (Hispaania)

Materjalide kättesaadavus

- ▶ Asjas tähtsust omavad materjalid peab esimesel võimalusel avalikkusele lihtsalt kättesaadavaks tegema, Arhusi konv art 6 lg 6, KeÜS § 28 lg 5, HMS § 48 lg 2
- ▶ Materjalid, mis on tegevusega seotud ja mida ei ole keelatud avalikustada
 - Materjal pole tingimata vaid keskkonnateave
 - Kuid kõike materjale ei tohi kättesaadavaks teha
- Kriteeriumiks on see, et materjalidel on otsuse tegemisel tähtsus, st neid võetakse otsustamisel arvesse. Pole oluline:
 - ▶ materjalide vorm või esitaja
 - ▶ kas materjalid esitati/koguti menetluses või mitte (st HMS § 48 lg 2 ei oma tähtsust)
 - ▶ kas materjalid on täielikud või lihtsalt arusaadavad

Materjalide kättesaadavaks tegemise koht, viis, aeg ja tasu

- ▶ KeÜS § 28 lg 5 “lihtsalt juurdepääsetavad internetis või muul viisil”
- ▶ Internetikanalite puhul näib mõistlik kasutada asutuse veebilehte (mitte nt eksperdi veebilehte või dokumendiregistrit)
 - ▶ Materjalid peab olema võimalik lihtsalt orienteeruda!
- ▶ „Muul viisil“: nt asutuse ruumides, kui asukoht/aeg vastab kriteeriumile “lihtsalt juurdepääsetav” Halb näide: dokumendiregister
- ▶ Kui materjal on juba lihtsalt kättesaadav, siis piisab konkreetsest viitamisest ja võimalusel linkimisest
- ▶ Niipea kui materjalid otsusetegijale laekuvad või selgub nende asjakohasus
- ▶ Vajadusel tuleb materjale uuendada
- ▶ Printsibiis juurdepääs tasuta

KESKONNA ÕIGUSE KESKUS

Kaasamise tõhusus

- ▶ Arhusi konventsiooni art 6 lg 7, KeÜS § 28 lg 3
- ▶ Arvamust võib avaldada igaüks
- ▶ Avalik väljapanek:
 - ▶ kohustuslik taotluse osas, ent
 - ▶ võib ära jätta loa eelnõu osas, kui väheste häiringute või keskkonnariski tõttu puudub avalik huvi
- ▶ Avalik arutelu võidakse ära jätta, kui loa andja teeb ettepaneku ning sellele vastu ei vaielda

Tulemustega arvestamine

- ▶ Arhusi konventsiooni art 6 lg 8, HMS § 4 lg 2
- ▶ Esitatud ettepanekuid tuleb kaaluda ning neile vastata

ASJAKOHASELT ARVESTAMINE ≠ KÕIGEGA NÕUSTUMINE

ASJAKOHASELT ARVESTAMINE = Seisukohtade kaalumine + võimalusel (osaliselt) nõustumine + selgitamine, kui esitatud seisukoht ei ole asjakohane, põhjendatud või arusaadav

Otsuse tegija peab väljaselgitatud asjaolude ja huvide pinnalt kaaluma erinevaid lahendusi ning valima nende seast sobivaima. Seejuures ei tule mitte ainult tagada normidele vastavus või teha valik mõne huvi kasuks, vaid leida optimaalne tasakaal (RKHK asjas 3-3-1-88-15 *Reet Raukas*, p 23-25)

Vastata tuleb

- ▶ lõppotsuses
- ▶ või lõppotsuses viidatud dokumendis
- ▶ või eraldi dokumendis enne lõppotsust

KESKONNA
ÕIGUSE
KESKUS

Juurdepääs õigusemõistmisele

- ▶ Isikul peab olema võimalus pöörduda kohtusse või muu erapooletu ja sõltumatu organi poole keskkonnaalastes vaidlusküsimustes.
- ▶ Selle eesmärk tagada kahe õiguse - õigus keskkonnateabele ja õigus osaleda keskkonnaalases otsustamisprotsessis – toimimine ja see, et riigisisesed keskkonnanõuded oleks täidetud.
- ▶ Seetõttu on õigus keskkonnaalasele õigusemõistmisele eristatud vastavalt sellele, kas on rikutud õigust keskkonnateabele, õigust osaleda keskkonnaalases otsustamisprotsessis või rikutud teisi (riigisiseseid) keskkonnanõudeid.

K E S K
K O N N A
Õ I G U S E
K E S K U S

Osa A2J EARL
projektist, mida
rahastab:

Millised on vaidlustamisvõimalused?

- ▶ Vaidemenetlus
- ▶ Õiguskantsler
- ▶ Siseriiklikusse kohtusse pöördumine
- ▶ Muud võimalused
 - ▶ Euroopa Liidu Kohus
 - ▶ Euroopa Inimõiguste Kohus
 - ▶ Aarhusi konventsiooni nõuetele vastavuse komitee

KESK
KONNA
ÕIGUSE
KESKUS

Osa A2J EARL
projektist, mida
rahastab:

Vaidemenetlus

- ▶ (Haldus) vaidemenetlus on kohtueelne menetlus, mida kõigil kaebajatel on õigus kasutada. Asutusesisene kaebus esitatakse haldusorgani kaudu, kes on vaidlustatava:
 - ▶ haldusakti välja andnud
 - ▶ meetme võtnud.
- ▶ Vaidemenetlust viivad üldjuhul läbi haldusakti välja andnud või meetme võtnud haldusasutused, st:
 - ▶ Keskkonnaamet, kes annab välja suurema osa keskkonnalubadest;
 - ▶ Kohaliku omavalitsuse ametnikud, kes annavad välja ehituslubasid ja koostavad erinevad ruumiplaneeringud.

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Õiguskantsler

- ▶ Kui isikud või keskkonnaorganisatsioonid leiavad, et avalikke ülesandeid täitvad ametiasutused ja ametnikud on rikkunud nende põhiseaduslikke õigusi ja vabadusi, seadusi või head haldustava (st ei vasta või annavad puudulikku või valet teavet), on neil võimalus pöörduda õiguskantsleri poole. kes kontrollib asutuse või ametniku tegevust.
- ▶ Menetlus lõpeb siis, kui õiguskantsler on oma seisukoha sõnastanud, hinnates, kas järelevalve all oleva asutuse tegevus on seaduslik ja kooskõlas hea haldustavaga.
- ▶ Õiguskantsler võib esitada kriitikat, ettepanekuid ja avaldada oma arvamust muul viisil või teha ettepanekuid rikkumise kõrvaldamiseks.
- ▶ Otsus ei ole õiguslikult siduv ja seda ei saa kohtus vaidlustada.

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Siseriiklikusse kohtusse pöördumine

- ▶ Keskkonnateabe avalikustamise, keskkonnavalases otsustamisprotsessis osalemisõiguse või teiste riigisiseste keskkonnanõuete rikkumisel on võimalik pöörduda halduskohtu poole.
- ▶ Eestis ei saa halduskohtus vaidlustada eraisikute keskkonda puudutavat tegevust. Ainus viis keskkonnaküsimustes eraisikute tegevuse vaidlustamiseks on maakohtutes.

K E S K
K O N N A
Õ I G U S E
K E S K U S

Osa A2J EARL
projektist, mida
rahastab:

Muud võimalused

- ▶ Euroopa Liidu Kohus
 - ▶ Eelotsustustaotlus
- ▶ Euroopa Inimõiguste Kohus
 - ▶ Kuigi Euroopa inimõiguste konventsioon ei sisalda mingeid keskkonnaõigusi, tegeleb Euroopa Inimõiguste Kohus mõnikord keskkonnakaitsega seotud juhtumitega, kuna keskkonnaküsimused võivad mõjutada konventsiooni õiguste järgimist.
 - ▶ Kohtuasju saab esitada Euroopa Inimõiguste Kohtule alles pärast kõigi siseriiklike õiguskaitsevahendite ammendamist.
- ▶ Aarhusi konventsiooni nõuetele vastavuse komitee
 - ▶ Kontrollib, kas lepinguosalisel järgivad konventsioonist tulenevaid kohustusi

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Asjakohased Eesti seadused

- ▶ Eestis on keskkonnaküsimustes õigusemõistmisele juurdepääsuga seotud järgmised seadused:
 - ▶ Keskkonnaseadustiku üldosa seadus (KeÜS)
 - ▶ Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS)
 - ▶ Tööstusheite seadus (THS)
 - ▶ Looduskaitse seadus (LKS)
 - ▶ Maapõu seadus (MaaPS)
 - ▶ Veeseadus (VeeS)
 - ▶ Atmosfääriõhu kaitse seadus (AÕKS)
 - ▶ Jäätme seadus (JäätS)
 - ▶ Planeerimise seadus (PlanS)

KESK
KONNA
ÕIGUSE
KESKUS

Osa A2J EARL
projektist, mida
rahastab:

Kas asumiselt on keskkonnaorganisatsioon?

- ▶ KeÜS kohaselt on kaebeõigus keskkonnaorganisatsioonidel (KKO), st MTÜd ja SAd või mittejuriidilised ühendused, nt seltsingud.
- ▶ Avalik huvi. Kaebeõigus on olemas siis, kui vaidlustatav akt või toiming on seotud KKO keskkonnakaitsete eesmärkide või tegevusvaldkonnaga. Kaebuse aluseks olevad argumendid peavad seonduma keskkonnakaitsega.
- ▶ Subjektiivsete õiguste kaitse. Kaebeõigus on olemas siis, kui vaidlustatav akt või toiming toob kaasa tervise- ja heaoluvajadustele mittevastava keskkonna. Olemas peab olema ka oluline puutumus.
- ▶ Kaebeõigus planeeringute puhul. Populaarkaebuse esitamise võimalus.

Et vaidlustada mida?

- ▶ Eestis on võimalik vaidlustada haldusorgani haldusakte või toiminguid.
- ▶ Tavaliselt on need haldusaktid (või nende menetlused):
 - ▶ keskkonnaplaneeringud;
 - ▶ vee erikasutusload, õhusaasteload; jäätmeload või muud keskkonnaload;
 - ▶ ehitusload;
 - ▶ detailplaneeringud;
 - ▶ maakonnaplaneeringud ja üldplaneeringud;
 - ▶ erinevad riiklikud arengukavad (nt põlevkivi riiklik arengukava, energia arengukava, transpordi arengukava);
 - ▶ kohaliku omavalitsuse arengukavad;
 - ▶ riiklikud ja kohalikud jäätmekäitluskavad;
 - ▶ veemajanduskavad.

K E S K
K O N N A
Õ I G U S E
K E S K U S

Osa A2J EARL
projektist, mida
rahastab:

Mis on eeldused?

- ▶ Eestis on võimalik kohtus haldusakti vaidlustada, kui on:
 - ▶ rikutud menetlusõigust;
 - ▶ kohaldatud valesti materiaaloigust.

KESK
KONNA
ÕIGUSE
KESKUS

Osa A2J EARL
projektist, mida
rahastab:

Menetlusõiguse rikkumise näited

- ▶ Avalikkus pidi olema varajases etapis tõhusalt kaasatud, kuid seda ei tehtud.
- ▶ Olulised loamenetlusega seotud dokumendid ei olnud kättesaadavad.
- ▶ Avalikkusele ei antud piisavat aega kaasa rääkimiseks/arvamuse avaldamiseks.
- ▶ Avalikkuse arvamust ei võetud arvesse, kuigi oleks pidanud.
- ▶ Avalikkust ei teavitatud otsuse tegemisest, kuigi oleks pidanud.
- ▶ Haldusmenetluse seaduse (HMS) § 58 kohaselt ei saa haldusakti kehtetuks tunnistamist nõuda üksnes põhjusel, et loa andmisel rikuti menetlusnõudeid või et haldusakt ei vasta vorminõuetele, kui need rikkumised ei võinud mõjutada asja otsustamist. Seega näiteks vaid sel põhjusel, et avalikkust otsuse tegemisest ei teavitatud, ei ole võimalik haldusakti vaidlustada.

Materiaalõiguse valesti kohaldamise näited

- ▶ Õigusvastaselt on riivatud kellegi isiklike õigusi või huve
- ▶ Kaalutusõigust on ilmselgelt kuritarvitatud
- ▶ Eksitud on mõne keskkonnakaitse põhimõtte või kohustuse vastu (nt ettevaatuspõhimõtte, vt täpsemalt keskkonnaseadustiku üldosa seaduse 2. peatükk).

- ▶ NB! Oluline on ka oma väidete tõendamine.

Eraisikute tegevuse vaidlustamine

- ▶ Kaebeõigus on isikutel, kelle õigusi on rikutud. Keskkonnaorganisatsioonidel on kaebeõigus juhul kui tegevus puudutab nende individuaalseid õigusi (nt kahjustab tegevus keskkonnaühendusele kuuluvat kinnisasja).

KESK
KONNA
ÕIGUSE
KESKUS

Osa A2J EARL
projektist, mida
rahastab:

Omandiõiguse rikkumise kõrvaldamise nõue

- ▶ Kavandatava meetme/tegevuse poolt negatiivselt mõjutatud kinnisasja või vallasasja omanikul on õigus kohtus asjaõigusseaduse § 89 alusel nõuda omandiõiguse rikkumise kõrvaldamist, isegi siis kui rikkumine ei ole seotud valduse kaotusega.
- ▶ Korduva rikkumise korral võib nõuda ka rikkumisest hoidumist.
- ▶ Nõue on välistatud juhul kui omanikul on kohustus rikkumist taluda.
- ▶ Mõjutuste (nagu nt suits, aur, lõhn, müra jms) levimist oma kinnisasjale võib keelata juhul, kui see kahjustab oluliselt kinnisasja kasutamist või on vastuolus keskkonnakaitse nõuetega (vt asjaõigusseaduse § 143 lg 1).

Kahju tekitava tegevuse keelamise nõue

- ▶ Valduse omanikul on õigus nõuda ka kahju tekitava tegevuse lõpetamist või kahju kompenseerimist (vt täpsemalt võlaõigusseaduse § 1055).
- ▶ Nõude õigus on juhul kui kahju on ebaseaduslik ja pikaajaline.
- ▶ Kahju on ebaseaduslik näiteks juhul, kui see põhjustab terviseohtu, on vastuolus kehtiva seaduse või hea tavaga.
- ▶ Kahju ei ole õigusvastane juhul kui õigus kahju tekitada tuleneb seadusest või kui ohver on kahju tekkimisega nõustunud (isegi juhul kui tegevus on õigus- või hea tava vastane).

KESKONNA ÕIGUSE KESKUS

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

Tegevuse vaidlustamine järelevalve asutuses

- ▶ Eraisikute tegevuse osas on võimalik esitada vaie ka asjakohasele järelevalve asutusele, kes kontrollib tegevuse vastavust kehtivatele õigusnormidele. Teatud juhtudel võib olla järelevalveasutuse poole pöördumine eraisikute tegevusega seotud küsimustes isegi tõhusam kui kohtu poole pöördumine, sest piiratud määral on tagatud ka kohtulik kaitse (nt ajutise abinõuna esialgse õiguskaitse kohaldamine).
- ▶ Keskkonnaküsimustes saab Eestis pöörduda järgmiste järelevalveasutuste poole:
 - ▶ [Keskkonnainspeksioon](#), kes koordineerib ja kontrollib looduskeskkonna ja loodusvarade kasutamist;
 - ▶ [Terviseamet](#), kes teostab järelevalvet rahvatervise nõuete rikkumisega seotud olukordades (nt mürahäiringud);
 - ▶ [Põllumajandusamet](#), kes teostab järelevalvet peamiselt (kuid mitte ainult) maaparanduse, taimekaitse, väetiste ja muude põllumajandusküsimustega seotud olukordades.

Osa A2J EARL projektist, mida rahastab:

